

49 ZIMINSKI 53

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO **JAWNE**

Do użytku
biurowego
Egz. Nr 1

ASG WP wewn. 3534/80

Płk dr Tadeusz GWARDAK

KIERUNKI STRATEGICZNE
ZACHODNIEGO TEATRU
DZIAŁAŃ WOJENNYCH

SKRYPT

~~47419~~ 47419

S3

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

JAWNE

Do użytku
biurowego

Egz. Nr 1

ASG WP wewn. 3534/80

Plk dr Tadeusz GWARDAK

KIERUNKI STRATEGICZNE
ZACHODNIEGO TEATRU
DZIAŁAŃ WOJENNYCH

SKRYPT

~~47419~~ 47419

WARSZAWA LIPIEC 1980

PRZEKLASYFIKOWANO

Protokół Nr 54305

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP

JAWNE

KATEDRA STRATEGII

ASG wewn. 3534/80

~~Do użytku~~
~~skrypcyjnego~~

Egz. nr ... 1

PRZEKLASYFIKOWANO
Protokół Nr 12557

Płk dr Tadeusz GWARDAK

KIERUNKI STRATEGICZNE ZACHODNIEGO TEATRU DZIAŁAŃ

WOJENNYCH

Skrypt

WARSZAWA

Lipiec

1980 r.

SPIS TREŚCI

	Str.
1. Ogólna charakterystyka zachodniego teatru działań wojennych /TDW/	3
1.1. Położenie	3
1.2. Skład	4
1.3. Znaczenie	5
2. Podział zachodniego TDW na kierunki strategiczne i operacyjne	7
2.1. Północny kierunek strategiczny	8
2.2. Centralny kierunek strategiczny	8
2.3. Południowy kierunek strategiczny	9
3. Ogólna charakterystyka wojskowo-geograficzna kierunków strategicznych	10
3.1. Północny kierunek strategiczny	10
3.2. Centralny kierunek strategiczny	19
3.3. Południowy kierunek strategiczny	26
4. Wnioski ogólne	31
Bibliografia	32
Załączniki:	
1. Elementy zachodniego TDW	

1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZACHODNIEGO TEATRU DZIAŁAŃ WOJENNYCH

/TDW/

1.1. POŁOŻENIE

Zachodni TDW obejmuje główny trzon kontynentu europejskiego, czyli środkową, zachodnią i południowo-zachodnią jego część, łącznie z: Wyspami Brytyjskimi, południowo-zachodnią częścią basenu Morza Bałtyckiego, Morzem Północnym, wschodnią strefą Oceanu Atlantyckiego, zachodnią częścią Morza Śródziemnego. Teatr ten zajmuje centralne położenie w stosunku do dwóch pozostałych /północno-zachodniego i południowo-zachodniego TDW/ i posiada najdogodniejsze warunki do prowadzenia współczesnych działań wojennych. Obszar prawie całego zachodniego TDW /z wyjątkiem Alp/ umożliwia wszystkim rodzajom sił zbrojnych prowadzenie działań bojowych w dowolnym czasie i rejonie. Wpływa na to ukształtowanie powierzchni, umiarkowany klimat oraz gęsta sieć różnych rodzajów dróg komunikacyjnych. Morza oblewające kontynentalną i wyspiarską część teatru stwarzają dogodne warunki współdziałania marynarki wojennej z wojskami lądowymi i lotnictwem.

Granice teatru^{1/} oparte są głównie o akweny morskie i nasywy górskie. Dwie trzecie teatru stanowi ląd a jedną trzecią - obszary wodne, co decyduje o jego lądowo-morskim charakterze. Oznacza to, że na wypadek wojny główną rolę w działaniach na tym teatrze odgrywać będą wojska lądowe i lotnictwo oraz uderzeniowe siły rakiętowo-jądrowe.

Północna granica zachodniego TDW wyznaczona jest linią przechodzącą przez miasta: Bobrujek-Mińsk-Wilno-Kłajpeda, Västervik-Karlstad-Oslo-Bergen, dalej idąc Morzem Północnym obejmuje Szwecję i skręca na zachód. /Do kalkulacji nie wlicza się Skandynawii/.

Zachodnia granica biegnie łukiem przez Atlantyk na zachód od Hebrydów, Irlandii, Półwyspu Iberyjskiego do Kasablanki /Casablanca/.

1/ Granice zachodniego TDW podano na podstawie: Biuletynu Informacyjnego 1975, nr 2/120/, wyd. MON

Południowa granica teatru obejmuje wąski pas północnego wybrzeża Afryki. Wyznacza ją linia przechodząca przez miasta: Kasablanka-Taza Udżda-Maskara-Algier, skąd biegnie prosto przez zachodnią część akwenu Morza Śródziemnego do Monako, a następnie - południową granicę Szwajcarii, Austrii, Czechosłowacji - do ZSRR, gdzie wyznacza ją linia miast: Użhorod-Tarnopol-Berdyczów.

Wschodnia granica teatru przechodzi przez terytorium ZSRR i wyznaczona jest umownie linią sięgającą do miast: Berdyczów-Bobrujsk, zamykając obwód zachodniego TDW.

Rozciągłość południowa zachodniego TDW wynosi 27° , czyli około 3000 km, rozciągłość równoleżnikowa natomiast - 40° , czyli około 2800 km /przy pomiarze wzdłuż równoleżnika 52° /.

Powierzchnia ogólna zachodniego TDW wynosi ponad 5 mln km^2 , z czego na obszary lądowe przypada około 3,3 mln km^2 , czyli $2/3$ ogólnej powierzchni.

1.2. SKŁAD ZACHODNIEGO TDW

Pod względem politycznym zachodni TDW obejmuje terytoria państw, które można podzielić na następujące grupy:

- a/ Państwa należące do NATO: RFN, Francja^{2/}, Wielka Brytania, Belgia, Holandia, Luksemburg, Dania, południowa część Norwegii, Portugalia.
- b/ Państwa kapitalistyczne nie należące do bloków militarnych: Szwajcaria, Austria, Irlandia, południowa część Szwecji, Hiszpania, północne wybrzeże Maroka i Algierii.
- c/ Państwa Układu Warszawskiego: NRD, Polska, Czechosłowacja, część zachodnia republik ZSRR, Litewskiej, Białoruskiej i Ukrainiejskiej SRR oraz obwód Kaliningradzki, należący do Rosyjskiej Federacyjnej SRR.

Pod względem geograficznym teatr ten obejmuje:

- kontynentalny trzon Europy Zachodniej i Środkowej, w tym mający szczególne znaczenie Półwysep Jutlandzki;
- wyspy i cieśniny duńskie /bałtyckie/;
- południową część Półwyspu Skandynawskiego;
- Wyspy Brytyjskie wraz z Kanałem La Manche;

2/ W 1966 r. Francja wystąpiła ze zintegrowanego systemu militarnego NATO.

- Półwysep Iberyjski wraz z Cieśniną Gibraltarską oraz Wyspy Belsary.

Do obszarów morskich znajdujących się na tym teatrze należą: południowo-zachodnia część Morza Bałtyckiego, Morze Północne, wschodnia część Atlantyku z Zatoką Biskajską i Zatoką Kadyksu oraz zachodnia część Morza Śródziemnego z Cieśniną Gibraltarską, Zatoką Walencką i Zatoką Lwią.

1.3. ZNACZENIE ZACHODNIEGO TDW

Centralne położenie tego teatru w stosunku do pozostałych TDW, zwarty obszar lądowy, gęsta sieć komunikacyjna oraz uniarkowany klimat stwarzają najdogodniejsze warunki do prowadzenia działań wojennych. W granicach tego teatru, po obydwu stronach granic państwowych dzielących państwa socjalistyczne i kapitalistyczne, zgrupowane są główne siły zbrojne obu przeciwstawnych koalicji.

Po stronie państw należących do NATO zgrupowano na tym teatrze ponad 50% sił lądowych, 75% sił lotniczych, około 60% sił morskich, ponad 95% artylerii atomowej oraz 75% pocisków raketowych. Dobre warunki terenowe umożliwiają masowe użycie różnych rodzajów wojsk prawie we wszystkich porach roku i pozwalają na rozwijanie operacji w różnych kierunkach. Teatr ten ma dużą pojemność operacyjną, o czym świadczyć może udział 450 dywizji w pierwszej i 550 dywizji w drugiej wojnie światowej. Historia wojen nie zna innych teatrów działań wojennych, na których działałaby tak duża ilość wojsk.

Na zachodnim TDW skupiają się główne szlaki komunikacyjne morskie i lotnicze świata. Mają one bardzo duże znaczenie dla państw Europy Zachodniej, które w razie wojny muszą być zaopatrywane w uzbrojenie i żywność, w surowce strategiczne, potrzebne do przemysłu zbrojeniowego. *Ważną rolę spełnia tu Cieśnina Gibraltarska.*

Zachodni TDW jest teatrem najlepiej przygotowanym pod względem operacyjnym. Najbardziej nasyczone elementami przygotowania operacyjnego jest terytorium Republiki Federalnej Niemiec, stanowiące podstawową część "strefy działań bojowych" i główną bazę wypadową przeciwko państwu Układu Wareszawskiego, w tym również przeciwko Polsce. Działania wojenne prowadzone na obszarach kontynentalnej części zachodniego TDW będą decy-

dować o wyniku wojny w Europie. Ze względu na swe położenie, warunki fizycznogeograficzne, potencjał ludnościowy, gospodarczy i militarny, znaczenie komunikacyjne oraz dużą pojemność operacyjną zachodni TDW stanowi główny europejski teatr działań wojennych.

Ważne znaczenie strategiczne ma Morze Północne ze względu na położone na jego wybrzeżu porty-bazy o znaczeniu wojskowym, jak: Hamburg, Bremerhaven, Emden, Cuxhaven, Wilhelmshaven, Rotterdam, Amsterdam, Antwerpia, Gandawa, Londyn, Bergen. Z portów tych prowadzą szlaki komunikacji morskiej i transoceanicznej do baz surowcowych i zaopatrzeniowych państw należących do NATO.

Półwysep Jutlandzki z wyspami i nadbrzeżem RFN może być obciążeniem wypadowym przeciwko krajom Układu Warszawskiego, głównie przeciwko Polsce i NRD. Niewielkie szerokości cieśnin duńskich stwarzają dogodne warunki do stawiania długotrwałego oporu i blokady przejść z Morza Bałtyckiego na Morze Północne i Ocean Atlantycki. Półwysep Jutlandzki z wyspami jest swego rodzaju "pomostem" między Półwyspem Skandynawskim a kontynentalną częścią zachodniego TDW. O znaczeniu tego rejonu świadczy fakt utworzenia przez kierownictwo NATO Dowództwa Połączonych Sił Zbrojnych Zachodniego Bałtyku i Cieśnin Duńskich z siedzibą w Karup /środkowa część Danii/.

Kanał La Manche z Cieśniną Kaletańską i rozbudowanymi portami tworzy rejon, przez który przebiegają szlaki komunikacji morskiej, prowadzące do Europy Zachodniej i Wschodniej. Zarówno kanał, jak i cieśnina stanowią poważną przeszkodę naturalną, której stopień trudności w pokonaniu zwiększają silne prądy morskie i często występujące mgły oraz skały przybrzeżne, znajdujące się szczególnie po stronie brytyjskiej. Z uwagi na odmienne właściwości i znaczenie poszczególnych obszarów zachodniego TDW w jego granicach wydzielono cztery rejonu strategiczne^{3/}: środkowoeuropejski, francuski, brytyjski i pirc-

3/ Rejon strategiczny - to część teatru działań wojennych - wyróżniająca się właściwościami geograficznymi, politycznymi lub ekonomicznymi - której opanowanie może wpłynąć decydująco na przebieg wojny.

nejski. Dwa pierwsze spośród wymienionych, czyli środkowoeuropejski i francuski rejon strategiczne wchodzi w skład onówionych poniżej kierunków strategicznych.

Brytyjski rejon strategiczny, obejmujący Wyspy Brytyjskie, stanowi:

- rejon bazowania raketowych środków jądrowych;
- rejon formowania rezerw strategicznych;
- bazę zaopatrzenia krajów Europy w surowce pochodzące z innych kontynentów.

Pirenejski rejon strategiczny: obejmuje państwa położone na Półwyspie Iberyjskim: Hiszpanię, Portugalie, Półwysep ten, mimo że jest oddzielony od Francji Pirenejami, tworzy jakby naturalny pomost lądowy, łączący Europę z Afryką.

Ocean Atlantycki stanowi zewnętrzną strefę komunikacji zachodniego TDW z krajami Ameryki, Afryki i Australii, skąd sprowadzane są surowce, żywność oraz rezerwy siły roboczej do krajów Europy Zachodniej. Przez Atlantyk przechodzą główne szlaki morskie i powietrzne, którymi na kontynent europejski mogą być przerzucane wojska, głównie ze Stanów Zjednoczonych.

Morze Śródziemne spełnia bardzo ważną rolę jako szlak komunikacyjny dróg morskich, które łączą państwa Europy Zachodniej z ich zapleczem surowcowym, rynkami zbytu i strefami wpływów w Afryce, Azji i Australii.

2. PODZIAŁ ZACHODNIEGO TDW NA KIERUNKI STRATEGICZNE /KS/

*****

I OPERACYJNE /KO/

*****

W części kontynentalnej zachodniego TDW wydzielono trzy kierunki strategiczne^{4/}: północny, centralny i południowy. Wyspy Brytyjskie stanowią samodzielny rejon strategiczny, odizolowany od części kontynentalnej Kanałem La Manche. Półwysep Iberyjski, odgradzony od trzonu kontynentalnego Europy Pirene-

4/ Kierunek strategiczny /KS/ to umowny pas terenu i obzaru wodnego wraz z przestrzenią powietrzną, stanowiący integralną część danego TDW. Na KS są rozmieszczone obiekty o znaczeniu strategicznym, które mogą stanowić cel operacji strategicznej.

Podział na KS zwieryany jest z wyliczeniem grupowania iit ubrojonych

jani, jest również oddzielnym rejonem strategicznym i nie został podzielony na kierunki strategiczne.

2.1. PÓŁNOCNY KIERUNEK STRATEGICZNY

Północny kierunek strategiczny ma charakter lądowo-morski. Na kierunku tym główne zadanie będzie wykonywane przez wojska lądowe i marynarkę wojenną przy silnym wsparciu wojsk raketowych i lotnictwa.

Granice kierunku przechodzą:

- na wschodzie - odcinkiem granicy polsko-radzieckiej od Białowieży do Suwałk i dalej do Kłajpedy;
- na północy - linię: Kłajpeda-Vastervik-Oslo-Bergen, do Cieśniny Kaletańskiej i północnym wybrzeżem Francji do m. Brest;
- na południu - linię: Białystok-Bydgoszcz-Kostrzyń-Salzwedel-Denabrück-Liege-Le Mans-Nantes;
- na zachodzie - zachodnim wybrzeżem Francji, na odcinku Brest-Nantes.

Północny kierunek strategiczny dzieli się na następujące kierunki operacyjne^{5/}:

- mazureko-pomorski, od wschodniej granicy Polski do rzeźby rz. Odra;
- północnonadmorski, od Odry do zachodniej granicy Belgii;
- francuskonadmorski, od zachodniej granicy Belgii do zachodnich wybrzeży Francji;
- jutlandzki, obejmujący Półwysep Jutlandzki wraz z wyspami i cieśninami duńskimi;
- południowoskandynawski obszar operacyjny położony w południowej części terytorium Szwecji i Norwegii.

2.2. CENTRALNY KIERUNEK STRATEGICZNY

Centralny kierunek strategiczny jest to kierunek wybitnie lądowy. Posiada najlepsze warunki do rozwinięcia i prowadzenia działań bojowych przez lądowe siły zbrojne. Podstawowe zadania na tym kierunku będą wykonywane przez wojska lądowe, raketowe i lotnictwo.

5/ Kierunek operacyjny /KO/ - umowny pas terenu i morza wraz z obciążeniem powietrznym, prowadzący do obiektów operacyjnych. KO jest częścią KS i terenem działań związków operacyjnych.

Granice kierunku są wyznaczone:

- na wschodzie - granicę polsko-radziecką;
- na północy - linię: Białystok-Bydgoszcz-Kostrzyń, -
Salzwedel-Osnabrück-Liege-Le Mans-Nantes;
- na południu - linię: Włodawa-Radom-Wrocław-Zittau-
Mannheim-Nancy-Tuluza;
- na zachodzie - wybrzeżem Zatoki Biskajskiej od Nantes
do m. Bajonna i wzdłuż północnych stoków Pirenejów.

W granicach tego kierunku wydzielono następujące kierunki operacyjne:

- 1) - we wschodniej części - położonej w granicach Polski -
warszawsko-berliński KO, od wschodniej granicy Polski do rubieży rz. Odra i Nysa Łużycka;
- 2) - w środkowej części centralnego KS - w granicach NRD i RFN - berlińsko-ruhrski KO, obejmujący północny pas obszaru środkowej części centralnego kierunku strategicznego od Odry i Nysy Łużyckiej do zachodniej granicy RFN, Belgii oraz
- 3) drezdeńsko-frankfurcki KO, obejmujący południowy pas obszaru środkowej części centralnego kierunku strategicznego w granicach NRD i RFN;
- 4) - w zachodniej części centralnego KS - zachodniofrancuski KO, obejmujący zachodnią część kierunku strategicznego od wschodniej granicy Francji do wybrzeży Zatoki Biskajskiej i do północnych stoków Pirenejów.

2.3. POŁUDNIOWY KIERUNEK STRATEGICZNY

Południowy kierunek strategiczny obejmuje pozostałe obszary kontynentalnej części zachodniego TDW, nie wchodzące w skład dwóch poprzednio wymienionych kierunków strategicznych /północnego KS i centralnego KS/.

- Granice południowego kierunku strategicznego przechodzą:
- na wschodzie - południowym odcinkiem granicy polsko-radzieckiej oraz odcinkiem granicy czeskosłowacko-radzieckiej;
  - na północy - linię wprost: Włodawa-Radom-Wrocław-Zittau,
Mannheim-Nancy-Tuluza;
  - na południu - granicę czeskosłowacko-węgierską, połud-

niowymi granicami Austrii i Szwajcarii^{4/}, granicą francusko-włoską oraz południowym wybrzeżem Francji i wschodnim pasmem Pirenejów do m. Andorra.

Południowy kierunek strategiczny podzielono na następujące kierunki operacyjne:

- 1 - górnos Śląski, obejmujący południową część Polski;
- 2 - śląsko-praski, położony w obrębie Masywu Czeskiego;
- 3 - śląsko-brneński, obejmujący Morawy;
- 4 - zakarpacki, położony w Słowacji;
- 5 - pilzneńsko-stuttgarcki i północnoalpejski, obejmujący południową część RFN;
- 6 - liońsko-marsylecki, obejmujący Burgundię, Masyw Centralny i Rów Rodanu.

Zabieranie K.C. od strony północno-wschodniej

3. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA WOJSKOWOGEOGRAFICZNA KIERUNKÓW

STRATEGICZNYCH

3.1. PÓŁNOCNY KIERUNEK STRATEGICZNY

Położenie, rozmiary i znaczenie strategiczne

Północny kierunek strategiczny obejmuje północno-wschodnią część zachodniego TDW. W skład kierunku wchodzi: obwód Kaliningradzki, północne obszary Polski, NRD i RFN, terytorium Holandii, większa część Belgii, północne tereny Francji, Dania wraz z wyspami i cieśninami, południowe obszary Szwecji i Norwegii, południowa i zachodnia strefa Morza Bałtyckiego, Morze Północne, Kanał La Manche i Cieśnina Kaletańska.

Obejmuje on następujące krainy:

- w Obwodzie Kaliningradzkim - Nizina Pruska;
- w granicach Polski - Pojezierze Mazurskie i Pomorskie;
- w NRD - Pojezierze Meklemburskie;

4/ Obszary Austrii i Szwajcarii, położone na styku dwóch TDW: zachodniego i południowo-zachodniego wchodzi w ich skład. Ze względu na neutralność tych krajów, jak też warunki naturalne trudne do prowadzenia działań wojennych, zostały one jednak wyłączone z podziału na kierunki operacyjne.

- w RFN - Szlezwik Holesztyn, Dolna Saksonia;
- w granicach Holandii i Belgii - Limburgia, Brabancja i Flandria;

- we Francji - Pikardia, Normandia i Bretania;
- w Danii - Półwysep Jutlandzki i wyspy duńskie;
- w Skandynawii - Gotlandia i Skania.

Ogólna głębokość kierunków wynosi około 2000 km, a od rubieży rzeki Łaba do północno-zachodnich wybrzeży Francji - 1200 km. Szerokość kierunku jest zróżnicowana. Przy wschodniej granicy wynosi 150 km, na rubieżach: rzeki Odra: 160 km, rzeki Łaba: 180 km, na odcinku Nordhorn - wybrzeże Morza Północnego: 80 km, a przy zachodniej granicy kierunku: 150 km.

Ogólna powierzchnia kierunku wynosi około 730 tys. km², w tym powierzchnia lądowa - około 453 tys. km².

Pojemność operacyjna północnego kierunku strategicznego jest duża. Mogą się tu rozwijać poważne siły lądowe, powietrzne i morskie. W granicach kierunku mogą działać 3-4 armie ogólnowojskowe każdej ze stron. Trzon omawianego kierunku stanowi Nizina Niemiecka łącząca się na wschodzie przez szeroką dolinę Odry z Niziną Polską, zaś na zachodzie - z Niziną Holenderską i Belgijską. Przejście z Bałtyku na Morze Północne przegradza Półwysep Jutlandzki oraz wyspy duńskie, które wraz z cieśninami stanowią obszar o znaczeniu strategicznym. Półwysep Jutlandzki wraz z wyspami duńskimi stanowi przedłużenie Niziny Niemieckiej ku północy i jest naturalnym pomostem łączącym Europę Środkową z Półwyspem Skandynawskim.

Obszar północnego kierunku strategicznego położony na północnym skrzydle zachodniego TDW i południowym skrzydle północno-zachodniego TDW stanowi:

- styk obu TDW;
- strefę połączeń komunikacyjnych;
- rejon blokady wyjść marynarki wojennej państw UW z Bałtyku;
- strefę wysuniętego systemu ostrzegawczo-alarmowego;
- rejon zagrażający skrzydłu wojsk Układu Warszawskiego.

Lądowo-morski charakter północnego kierunku strategicznego oznacza, że na jego obszarach na wypadek wojny będą działały jako siły główne, wojska lądowe i lotnictwo we współdziałaniu

niu z marynarką wojenną i wojskami powietrznodesantowymi. W tych warunkach jednym z głównych problemów w zakresie organizacji całokształtu działań na tym kierunku będzie zagadnienie ścisłego współdziałania strategiczno-operacyjnego pomiędzy walczącymi wojskami.

Uwzględniając właściwości geograficzne omawianego kierunku można przewidywać, że mogą tu być prowadzone następujące rodzaje działań:

- połączone działania wojsk lądowych, powietrznych, morskich i powietrznodesantowych wzdłuż wybrzeży morskich oraz na wyspach duńskich, czyli na dwóch oddzielnych kierunkach operacyjnych;

- samodzielne operacje powietrzne i morskie mające na celu zapewnienie panowania w powietrzu i na morzach;

- operacje kombinowane, mające na celu opanowanie baz morskich i portów oraz najważniejszych rejonów wybrzeży w celu zapewnienia swobody działań wojsk lądowych na wybranych kierunkach;

- obrona przeciwdesantowa wybrzeży.

Północny kierunek strategiczny umożliwia wyjście do zasadniczych ośrodków przemysłowych RFN /położonych wzdłuż wybrzeży/ Holandii, Belgii i Francji oraz do głównych baz morskich i portów położonych na wybrzeżu Morza Północnego i w strefie Kanału La Manche. Natomiast na wschód kierunek ten prowadzi do ważnych portów NRD, a także do ważnych ośrodków politycznych i gospodarczych północnej Polski.

W a r u n k i   f i z y c z n o g e o g r a f i c z n e

Warunki terenowe oraz klimatyczne w poszczególnych częściach kierunku są dość różne tak pod względem przejezdności, rozwinięcia sieci dróg, jak i pokrycia terenu. Będą one na ogół utrudniały prowadzenie działań zaczepnych.

Z ogólnej analizy oceny warunków fizycznogeograficznych wynika, że w granicach północnego kierunku strategicznego można wydzielić trzy podstawowe obszary o odmiennych właściwościach, warunkujących różny stopień trudności w prowadzeniu działań wojennych. Są to:

1. Obszar położony w kontynentalnej części Europy Środkowej, obejmujący pas terenu - przylegający do Morza Bałtyckiego i Północnego - na którym główna rola w działaniach przy-
padnie wojskom lądowym i lotnictwu.

2. Półwysep Jutlandzki wraz z wyspami i cieśninami duńskimi, obejmujący tereny przeważnie równinne, pocięte licznymi rzekami o małej i średniej szerokości. W działaniach na tym obszarze główne zadania bojowe będą wykonywane przez wojska powietrznodesantowe oraz marynarkę wojenną.

3. Południowa część Półwyspu Skandynawskiego, obejmująca tereny lesisto-jeziorne, których warunki fizycznogeograficzne będą utrudniać działania zaczepne. Znajdujące się tam liczne jeziora, wydłużone w kierunku południkowym, stanowią system naturalnych przeszkód wodnych. Obszar ten spełnia rolę "strażnika" cieśnin duńskich.

Główną część północnego KS stanowi obszar położony w północnym pasie kontynentalnej części Europy Środkowej, przylegającym do Morza Bałtyckiego i Północnego wraz ze strefą morską. Na obszarze tym można wydzielić trzy zasadnicze części o odmiennych właściwościach fizycznogeograficznych, a mianowicie: wschodnią, środkową i zachodnią.

a/ Część wschodnią, położona między wschodnią granicą kierunku a Łabą i Kanałem Elbe-Trave, to obszar pojezierzy /Mazurskiego, Pomorskiego i Meklemburskiego/, o dużym zróżnicowaniu form rzeźby terenu, silnym zalesieniu oraz pocięty licznymi korytami rzek. Oprócz rzek dużych, takich jak Wisła i Odra, na obszarze tym znajdują się liczne małe i średnie rzeki płynące często w zabagnionych dolinach. Ponadto są tu liczne jeziora i przesmyki międzyjeziorne o szerokości 1-3 km. Obszar ten posiada właściwości ochronne oraz umożliwia ześrodkowanie wojsk, maskowanie, rozbudowę inżynieryjną terenu, organizację obrony przeciwatomowej, rozmieszczenie elementów tyłowych i współdziałanie wojsk lądowych z marynarką wojenną. Natomiast ze względu na liczne rubieże, ograniczające ruch wojsk poza drogami bitymi, jest on mało korzystny do prowadzenia działań zaczepnych. Powinien on być rozpatrywany z punktu widzenia możliwości koncentracji maskowania oraz rozwinięcia wojsk, dowozu i gromadzenia zapasów.

b/ Część środkowa obejmuje obszar położony między łabą a Mozą, który ze względu na istniejące przeszkody terenowe jest najtrudniejszy do prowadzenia współczesnych działań wojennych. Istnieją tu ograniczone warunki masowego użycia wojsk pancernych, stosowania manewru oraz utrzymania wysokiego tempa działań. Walczące wojska będą mogły rozwijać działania w zasadzie tylko wzdłuż istniejących dróg, gdyż teren ten posiada dużo odcinków zabagnionych i podmokłych. W tej części kierunku, wzdłuż wybrzeży RFN, występują nieliczne rejony depresyjne /1-3 m/. Największe depresje znajdują się natomiast w Holandii, gdzie dochodzą nawet do 6 m poniżej poziomu morza.

Na szczególną uwagę zasługują istniejące w tej części kierunku liczne przeszkody wodne /rzeki i kanały/. Płynące często w podmokłych dolinach rzeki przechodzą przy ujściach w szerokie i głębokie estuaria, co znacznie utrudnia ich przekroczenie. Liczne rejony, pocięte kanałami żeglownymi i rowami melioracyjnymi, mogą być na dużych odcinkach łatwo zatopione i zabagnione. Rubieże wodne i wały ochronne o wysokości 6-8 m, a u wybrzeży dochodzące do 15 m, stanowią trudne do pokonania przeszkody. Szczególne trudne warunki ruchu wojsk poza drogami mogą mieć miejsce w okresie wiosennych roztopów i jesiennych deszczów, a także zimą. Na skutek małego zalesienia /ok. 5% - 7%/ mogą powstać trudności w maskowaniu. Na większości odcinków wybrzeża morską RFN i Holandii brak jest warunków dogodnych do ścisłego współdziałania marynarki wojennej z wojskami lądowymi. Spowodowane jest to charakterem wód przybrzeżnych i położeniem Wysp Fryzyjskich oraz słabą przejezdnością na przełaj terenów nadbrzeżnych.

c/ Część zachodnia to obszar leżący między Mozą a wybrzeżem Atlantyku; posiada na ogół dobre warunki do prowadzenia działań wojennych. Jedynie na Półwyspie Normandzkim i Bretońskim użycie wojsk pancernych będzie utrudnione, na skutek złych warunków przejezdności poza drogami. Występują tu obszary wyżynne, jak: Wzgórze Artois i Normandzkie oraz położone na Półwyspie Bretońskim Wzgórze Arree.

Głównymi przeszkodami naturalnymi na północnym kierunku strategicznym są rubieże wodne, a w szczególności rzeki: Wisła, Odra, Łaba, Wezera, Ren wraz z odnogami oraz Moza i Sekwana.

Rzeki te, w granicach onawianego kierunku są bardzo szerokie /300-500 m/. Lejkowate ich ujęcia /estuaria/, mające od 3 do 11 km szerokości, wrzynają się w głąb lądu na odległość do 100 km od morza. Muliste i grzęskie dno uniemożliwia forsowanie ich po dnie. Doliny tych rzek są na ogół szerokie, w znacznym stopniu zabagnione lub podmokłe i w wypadku zniszczenia dróg stanę się nieprzejezdne.

Duże przeszkody wodne na tym kierunku występują co 150-200 km i przecinają wszystkie drogi prowadzące ze wschodu na zachód. Przepraw stałych jest mało. Skupiają się one w zasadzie w kilku punktach, głównie w większych miastach lub portach.

Przekroczenie tych rubieży wodnych w toku działań bojowych jest niezwykle trudne, a na licznych odcinkach prawie niemożliwe.

Na szczególną uwagę zasługuje strefa dolnego biegu Renu i Mozy, których koryta dzielą się na odnogi. W związku z tym w pobliżu ujęcia tych rzek/na głębokości 30-50 km/ istnieją trzy duże przeszkody wodne oddalone od siebie co 7-15 km. Doliny tych rzek mogą ulec zatopieniu i zabagnieniu. Wobec położonego na południowym skrzydle Zagłębia Ruhry, a od północnego morza, rubież tych rzek jest trudna do przekroczenia i niemożliwa do obejścia.

Na zachód od Łaby przypływy i odpływy morza powodują zmiany poziomu wód dochodzące do 2,5 m. Istniejąca tam gęsta sieć kanałów żeglownych i melioracyjnych, wyposażona jest w liczne urządzenia hydrotechniczne /tamy, śluzy, groble, pompy itp./, które zapewniają niezbędny poziom wód i odwadniają przyległy teren. W związku z tym powstaje zagadnienie nie tylko opanowania, lecz utrzymania urządzeń odwadniających, aby nie dopuścić do zalania, względnie zabagnienia szeregu rejonów.

Liczne wyspy, położone w rejonie cieśnin duńskich i na Morzu Północnym będą ułatwiać organizację obrony wybrzeży i utrudniać wykonanie kombinowanych działań desantowych.

Wpływ warunków klimatycznych jest dość zróżnicowany. Dominuje tutaj klimat morski, charakteryzujący się dużą liczbą dni pochmurnych i mglistych /około 100-150 głównie jesienią i zimą/. Ogranicza to nawigację lotniczą i morską oraz wpływa-

ujemnie na użycie wojsk powietrznodesantowych. Występują tu także częste i nagłe zmiany pogody, niekiedy kilka razy na dobę /szczególnie jesienią i zimą/, co w połączeniu z dużą wilgotnością powietrza obniża odporność żołnierzy na choroby i powoduje przeziębienia.

W okresie letnim przeważają tu wiatry południowo-zachodnie i zachodnie. W takich warunkach użycie broni jądrowej przez wojska własne byłoby dla nas niekorzystne, gdyż opad promieniotwórczy przenosiłby się w kierunku wschodnim.

Rzeki płynące na zachód od Łaby zamarzają jedynie podczas ostrych zim, a pokrywa lodowa jest cienka i uniemożliwia przeprawy po lodzie.

Elementy przygotowania operacyjnego północnego KS^{5/}

W granicach tego kierunku znajdują się liczne stanowiska startowe rakiet, bazy lotnicze, morenie i zaopatrzeniowe oraz rozbudowany system jądrowych zapór minowych.

Stanowiska startowe rakiet przeciwlotniczych

Na obszarze środkowej części TDW rozmieszczone są wyrzutnie pocisków raketowych "Pershing" 1 A oraz rakiet przeciwlotniczych "Nike" i "Hawk".

Ogółem na północnym KS znajduje się 180 wyrzutnie "Nike", 192 wyrzutnie "Hawk"^{6/}. Są one zasadniczym środkiem zwalczania celów powietrznych na ETW. Nie rozwiązują one jednak problemu skutecznego zwalczania celów powietrznych na małych wysokościach.

5/ Przygotowanie operacyjne - to całokształt przedsięwzięć zapewniających warunki bazowania, koncentracji i rozwinięcia sił zbrojnych, prowadzenia przez nie działań, materiałowo-technicznego zaopatrzenia a także sprawnego funkcjonowania zaplecza w czasie wojny. Elementy przygotowania operacyjnego podano głównie dla obszarów położonych w środkowej części poszczególnych kierunków strategicznych zachodniego TDW.

6/ Dane liczbowe podano według źródeł: Zasadnicze przeszkody terenowe i operacyjne przygotowanie środkowej części zachodniego TDW. Wyd. Sztabu Generalnego WP. 828/77.
- Kompendium zasadniczych przeszkód terenowych i operacyjnego przygotowania środkowej części ZTDW. Wyd. Sztabu Generalnego WP. 878/78.

16

70% stanowisk rakiet plot - na ter. RFN.

Nasyconie Hawk	1 kupa. na 72 km front
Hawk	100 m - 18 km up.
Nike	1600 m - 30 km "
73 dywiz. = 52 bat. Nike	77-160 km "
Hawk	80-230 km od granic
	80-100 km "

Ogółem w środku. ussu' 25DN.
Nike - 528 sztuk 1068 szt.
Hawk 540

Radiolokacyjny system obrony powietrznej NATO - NADGE /NATO Air Defence Ground Environment/ obejmuje 25 posterunków zapewniających wykrywanie celów powietrznych oraz naprowadzanie własnych samolotów przechwytyjących i pocisków "Hawk" i "Nike" na wykryte cele. Na północnym kierunku strategicznym takich posterunków systemu OP NATO - NADGE jest - 14. Ponadto na tym kierunku znajduje się 47 radiolokacyjnych posterunków kontroli ruchu powietrznego oraz 30 posterunków obrony wybrzeży morskich.

Bazy lotnicze i lotniska wojskowe są przystosowane do przyjmowania najcięższych typów samolotów. Znaczna ich część posiada pasy startowe o długości ponad 2400 m. Lotniska te są doskonale wyposażone. Na 10 000 km² powierzchni przypada przeciętnie w RFN - 16,7 lotnisk, w Danii - 23,7, w Belgii - 14,1, w Holandii - 7,4. Środkowa część ZTDW to obszar o największym zagęszczeniu lotnisk w Europie Zachodniej. Ogółem na północnym KS znajduje się ponad 250 lotnisk, w tym na terytorium: Danii - 102, Belgii - 43, Holandii - 25, Luksemburga - 3 oraz RFN - 81. Przewiduje się także do wykorzystania niektóre odcinki publicznych dróg kołowych na lotniska autostradowe. Największe skupienie lotnisk występuje na obszarze Danii, Holandii, Belgii oraz na zachód od Zagłębia Ruhry.

Bazy i porty morskie

Potencjał przemysłowy krajów kapitalistycznych Europy Zachodniej, uzależniony jest od importu surowców, który prawie całkowicie odbywa się drogą morską. Każdego dnia do portów zachodnioeuropejskich państw NATO przywozi się około 480 000 ton ładunków, w tym 150 000 ton paliw płynnych.

Najważniejszymi portami są:

- w RFN - Hamburg, Wilhelmshaven, Brema, Emden, Lubeka /Lübeck/;
- w Danii - Kopenhaga, Korsor, Kalundborg, Fredericia i Alborg;
- w Belgii - Antwerpia, Gandawa /Gent/;
- w Holandii - Rotterdam, Amsterdam, Ijmuiden, Velsen i Tereneuzen.

NADGE

Nato Air

Defence

Ground

Environment

(ground)

(environment)

Na szczególne podkreślenie zasługuje holenderski port Rotterdam, zwany europortem, z rocznym przeładunkiem około 270 mln ton towarów. (do 1980r 1/2. m. p. m.)

Do najważniejszych portów wojennych państw NATO w środkowej części zachodniego TDW należą:

- w RFN - Kilonia, Wilhelmshaven, Flensburg, Emden i Cuxhaven;

- w Danii - Kopenhaga, Korsor i Frederikshavn;

- w Holandii - Den Helder i Vlissingen;

- w Belgii - Antwerpia;

- we Francji - Dunkierka, Cherbourg i Brest.

Porty wojenne przeważnie istnieją przy portach handlowych i stanowią ich integralną część.

Ujemną stroną niektórych portów RFN, Holandii i Belgii jest ich znaczne oddalenie od morza, gdyż są one położone w estuariach rzek i mogą być łatwo zablokowane.

Magazyny zapasów wojennych

W środkowej części zachodniego TDW rozlokowano ponad 1000 magazynów z zapasami wojennymi.

Na północnym KS znajdują się 393 magazyny, z czego na jutlandzkim KO - 133, a na północnonadmorskim KO - 260.

Aktualnie w magazynach sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych i Bundeswehry utrzymywane są zapasy wojenne umożliwiające prowadzenie działań bojowych przez 90 dni, natomiast w pozostałych państwach NATO - przez 45 dni. W planach NATO dąży się do zwiększenia zapasów przez siły zbrojne USA do 150 dni, RFN - do 120 dni.

Magazyny te są zgrupowane na wyspie Zelandia oraz w rejonie Hamburga. Są to:

- zelandzkie zgrupowanie zapasów wojennych, obejmujące zapasy duńskie i NATO;

- północno-holsztyńskie zgrupowanie zapasów wojennych, na które składają się zapasy NATO i RFN.

Ponadto duże zgrupowanie magazynów i składów zapasów wojennych znajduje się jeszcze:

- w rejonie Bremy - zapasy RFN;

- w rejonie Utrecht, Zwolle, Leeuwarden - zapasy holenderskie;

- w rejonie Brukseli - magazyny belgijskie.

System jądrowych zapór minowych liczy w okresie pokoju około 6500 komór na miny jądrowe, a w okresie wojny ma ich posiadać 8000.

W ten sposób wszystkie najważniejsze urządzenia komunikacyjne oraz znaczna liczba urządzeń hydrotechnicznych zostały przygotowane do zniszczenia. Dotychczas rozpoznano ponad 1400 węzłów w składzie ponad 5000 komór. Na północnym KS wykryto w pasie przygranicznym ponad 240 węzłów, liczących ponad 900 komór. Średnie nasycenie węzłów wynosi na jutlandzkim KO - 2,09 węzła /100 km², a na północnonadmorskim - 1,37 węzła/ 100 km². Największe nasycenie występuje w okolicy Hamburga.

Ś i e ć k o m u n i k a c y j n a

W środkowej części zachodniego TDW znajduje się ponad 50 km dróg bitych i ponad 10 km linii kolejowych na 100 km². Najbardziej rozwiniętą sieć dróg kołowych posiada Belgia, Holandia i RFN. Nieco gorsze warunki komunikacyjne istnieją na terenie Francji i Danii. Dobrze rozbudowana sieć dróg sprzyja rozwojowi transportu samochodowego. Najlepiej rozwinięty jest park samochodowy w RFN i w państwach Beneluksu. Na północnym KS sieć dróg jest na ogół gęsta i znajduje się w dobrym stanie.

3.2. CENTRALNY KIERUNEK STRATEGICZNY

Położenie, rozmiary i znaczenie strategiczne

Centralny kierunek strategiczny leży w środkowej, kontynentalnej części zachodniego TDW. Obejmuje on: Nizinę Polską, południową część Niziny Niemieckiej, Nizinę Francuską, północną część pasa starych gór i wyżyn zwaną Średniogorzem Niemieckim, Ardeny. W skład tego kierunku wchodzi następujące krainy:

- w granicach Polski - Podlasie, Mazowsze, Kujawy, Wielkopolska i Ziemia Lubuska;

- w granicach NRD - Brandenburgia, Łużyce, Saksonia, Turynia;

- w granicach RFN - Nadrenia Północna - Westfalia, Hesja, Nadrenia - Palatynat, Saara;

- w granicach Francji - Lotarygia Szampania, część Basenu Paryskiego, Basen Loary, Basen Akwitański, Gaskonia.

W skład kierunku wchodzi również Luksemburg oraz południowo-wschodnia część Belgii.

Ogólna głębokość kierunku wynosi około 2000 km, a od zachodniej granicy państwowej NRD do Pirenejów - 1100 km. Średnia szerokość waha się od 250 km do 350 km. Ogólna powierzchnia tego kierunku wynosi 560 tys. km².

Pojemność operacyjna centralnego kierunku strategicznego jest największa ze wszystkich kierunków strategicznych na zachodnim TDW. W jego granicach może działać 6-8 armii ogólnowojskowych każdej ze stron.

Pod względem politycznym i ekonomicznym centralny kierunek strategiczny jest jednym z ważniejszych kierunków zachodniego TDW. Na jego obszarze znajdują się cztery stolice państw: Warszawa, Berlin, Bonn, Paryż oraz podstawowe rejony surowcowe i obiekty przemysłowe o znaczeniu strategicznym i operacyjnym. Należą do nich ośrodki przemysłowe Polski /Warszawa, Łódź, Poznań/, NRD /Berliński Ośrodek Przemysłowy, Sasko-Turyński Okręg Przemysłowy/, Berlina Zachodniego /Ośrodek Przemysłowy Berlina Zachodniego/, RFN /Hanowersko-Brunszwicki Ośrodek Przemysłowy, Okręg Przemysłowy Nadrenii Północnej - Westfalii z Zagłębiem Ruhry, Zagłębie Saary/, Francji /Północnofrancuski Okręg Przemysłowy, Basen Paryski, Lotaryngia i ośrodki przemysłowe w Basenie Akwitańskim/. Na tym kierunku znajdują się również ważne rejony rolnicze i hodowlane, które mają decydujące znaczenie w bilansie żywnościowym Polski, NRD, RFN i Francji. Przebiegają tu również główne szlaki komunikacyjne, łączące najkrótszą drogą okręgi przemysłowe, położone wewnątrz kierunku i na kierunkach sąsiednich, oraz tranzytowe linie komunikacyjne, łączące Europę Zachodnią z Europą Wschodnią.

Wzdłuż kierunku biegną również linie kabli podziemnych, mających na celu zabezpieczenie łączności dowodzenia wszystkimi rodzajami sił zbrojnych w warunkach stosowania broni jądrowej.

Biorąc pod uwagę właściwości geograficzne można przewidywać, że na centralnym kierunku strategicznym mogą być prowa-

dzzone następujące rodzaje działań:

1/ połączone działania wojsk lądowych, lotniczych i powietrznodesantowych z użyciem strategicznych sił jądrowych oraz dużej ilości wojsk pancernych;

2/ samodzielne operacje powietrzne, mające na celu zapewnienie panowania w powietrzu;

3/ operacje obronne, mające na celu utrzymanie rubieży wodnych i niedopuszczenie do opanowania przez przeciwnika zasadniczych obiektów o znaczeniu strategicznym i operacyjnym.

Centralny kierunek strategiczny prowadzi do Zagłębia Ruhry, Saary, Lotaryngii i Paryża, czyli do obszarów, które stanowią podstawę potencjału ekonomicznego i militarnego państwa bloku NATO, położonych w kontynentalnej części zachodniego TDW. Kierunek ten wychodzi następnie szerokim frontem nad Zatokę Biskajską, czyli w rejon baz morskich i lotniczych na zachodnim wybrzeżu Francji oraz na podejściach do pirenejskiego rejonu strategicznego.

Wzdłuż centralnego kierunku strategicznego koncentrowały się główne uderzenia wojsk w czasie drugiej wojny światowej, tak od strony wschodniej, jak też od strony zachodniej.

Warunki fizyczno-geograficzne

Z punktu widzenia warunków fizycznogeograficznych i ich wpływu na działania wojenne obszar centralnego kierunku strategicznego można podzielić na trzy części:

1/ Obszar wschodni, obejmujący środkowy pas terytorium Polski ograniczony od wschodu częściowo rz. Bug i na zachodzie rz. Odra. W części ^{wsch.} zachodniej tego obszaru przeważa teren równinny, miejscami lekko faliasty, o słabym zalesieniu, poprzecinany szerokimi dolinami rzek: Wisła, Narew, Pilica, Bzura. Teren w tej części kierunku jest dogodny do prowadzenia działań. Część zachodnia tego obszaru jest bardziej urozmaicona. Występują na niej tereny częściowo faliste i pagórkowate oraz ciągi jezior pochodzenia lodowcowego, które w połączeniu z rzekami stwarzają na ogół dogodne warunki do organizowania obrony zwłaszcza w okresie odfitych deszczów i roztopów wiosennych. Najtrudniejszym rejonem do działań bojowych będzie Ziemia Lubuska i Bory Dolnośląskie.

wschodniej

2/ Obszar środkowy obejmuje środkowy pas terytorium NRD i RFN ograniczony na wschodzie rubieżą rz. Odra i Nysa, a na zachodzie - rubieżą rz. Ren. Jest on najbardziej zróżnicowany pod względem ukształtowania terenu, co ma ogromne znaczenie dla przebiegu działań bojowych na całym obszarze tej części kierunku.

Występują tu tereny nizinne, pasma górskie dość silnie zalesione, liczne rubieże wodne oraz tereny podmokłe i lasistozajeziorne. Obszar środkowy ze względu na rzeźbę można podzielić na: część nizinną oraz Średniogórze Niemieckie i Ardeny.

Tereny nizinne tego obszaru leżą przeważnie w NRD i obejmują przede wszystkim Równinę Brandenburską pociętą licznymi jeziorami i pokrytą kompleksami leśnymi. Obszary nizinne ciągną się także wzdłuż Kanału Śródlądowego /Mittelland Kanal/ do rzeki Łaby aż po Ardeny. Na zachód od Hanoweru aż do rzeki Ems znajdują się obszary torfowo-bagiennie. Na rubieży Osnabrück - Getynga /Göttingen/ występuje szereg niedużych pasm górskich: Pogónza Wezerskiego /Oberes Weserbergland/. Są to pasma Lasu Teutoburskiego /Teutoburger Wald/, góry Wiehengebirge, Deister, Solling, które wznoszą się przeciętnie 300-400 m n.p.m. i stanowią rubież dość trudną do przekroczenia, dogodną natomiast do organizowania obrony na dalekich podejściach do Zagłębia Ruhry od strony północno-wschodniej.

Tereny nizinne obszaru środkowego są na ogół dogodne do działań bojowych. Największe trudności w prowadzeniu działań zaczepnych stwarzają tu przede wszystkim: Łaba, Wezera, Ems, Ren, oraz jeziora dogodne do obrony w rejonie Berlina i częściowo tereny torfowo-bagiennie położone na zachód od Hanoweru.

Średniogórze Niemieckie położone w granicach centralnego kierunku strategicznego stanowi poważną przeszkodę w prowadzeniu działań zaczepnych. Do najważniejszych pasm górskich obszaru środkowego należą góry: Harz /Harz/, Las Turyński, Vogelsberg, Spessart, Rhön oraz - położone na dalekim przedpolu Zagłębia Ruhry - Reńskie Góry Łupkowe /Rheinisches Schiefergebirge/ z pasmami Sauerland, Rothaargebirge Westerwald, Taunus, Eifel i Hunsrück.

Góry Ardeny /Ardennes/ charakteryzują się kopulastymi wzniesieniami i wyrównanymi płaskowyżami, położonymi przecięt-

nie 500 m n.p.m. o zboczach łagodnych lub spadzietych. Góry te mogą stanowić naturalne bastiony obrony o znaczeniu operacyjnym.

3/ Obszar zachodni położony jest całkowicie na terytorium Francji. Jest to teren o charakterze równinnym z występującymi na nim pojedynczymi pasmami wzniesień, których wysokość bezwzględna jest niewielka. Jedynie wzdłuż południowej granicy kierunku ciągnę się wzniesienia dochodzące niekiedy do 980 m n.p.m. /z zachodniej części Masywu Centralnego/. Najbardziej pocięty rzekami i kanałami jest obszar leżący pomiędzy Masywem Centralnym a środkowym biegiem Loary oraz dorzecze Garonny. Rubieże rzeki Loary i Garonny są najważniejszymi przeszkodami naturalnymi tego obszaru. Wschodnią jego część stanowi Wyżyna Lotaryńska i Argonny. Są tam tereny na ogół płaskie o łagodnych formach wzniesień, podobne do terenów położonych na Średniogórzu Niemieckim. Najważniejszą przeszkodą tego rejonu jest rubież rz. Moza oraz pasma Gór Argonnów.

Do naturalnych przeszkód terenowych centralnego kierunku strategicznego należą rubieże wodne, których większość na omawianym obszarze posiada kierunek biegu południkowy lub zbliżony do niego.

Do rzek tych należą: Wisła, Odra, Łaba, Wezera, Ren, Moza, Sekwana, Loara i Garonna. Niektóre rzeki płyną w kierunku zbliżonym do równoleżnikowego. Są to: Hawela, Men, Lippe, Ruhr, Sieg, Lahn, jak również kanały łączące Odrę przez Łabę, Wezerę, Ems z Renem.

Największy wpływ na działania zaczepne mogą mieć: Łaba, Wezera i Ren. Rzeki te stanowią przeszkody wodne o znaczeniu operacyjnym.

Lasy omawianego kierunku zajmują około 25% ogólnej powierzchni. Na terytorium Polski kompleksy leśne położone są przeważnie w zachodniej części warszawsko-berlińskiego kierunku operacyjnego. Najmniejsze zalesienie występuje w zachodniej części kierunku strategicznego na terytorium Francji, a największe - w rejonie między Odrą i Łabą oraz w Reńskich Górach Łupkowych.

Warunki klimatyczne na tym kierunku nie będą stwarzały większych przeszkód w toku prowadzenia działań bojowych. Wystę-

obrony wojennej
polit
char
milit.

puje tu mała amplituda roczna temperatur, zwłaszcza w zachodniej części, gdzie zimy i lata są łagodne. Natomiast we wschodniej części zimy są bardziej mroźne, a lata bardziej upalne.

Pokrywa lodowa na rzekach jest krótkotrwała. W ciągu zimy rzeki kilkakrotnie zamarzają. Lód na rzekach utrzymuje się przez kilkadziesiąt dni; okres utrzymywania się pokrywy lodowej na poszczególnych rzekach jest różny i wynosi: na Łabie - 47 dni, na Wezerze - 37 dni, na rzece Ems - 27 dni, na Renie - 20 dni w ciągu zimy.

Elementy operacyjnego przygotowania centralnego KS

S t a n o w i s k a   s t a r t o w e   r a k i e t   p r z e - c i w l o t n i c z y c h

Na terytorium RFN utworzono dwa przebiegające południkowo pasy osłony raketowo-przeciwlotniczej: pas stanowisk ogniowych rakiet przeciwlotniczych "Hawk", obejmujący wschodni obszar RFN wzdłuż granicy z NRD i CSRS, oraz pas stanowisk rakiet przeciwlotniczych "Nike" położony na zachód od pierwszego. Daje to możliwość niszczenia samolotów na wysokościach od 100 m do 18 km we wschodniej części RFN z pasa "Hawk" i od 1600 m do 30 km nad całym obszarem tego kraju z pasa "Nike". Ogółem na centralnym KS znajduje się 276 wyrzutni "Nike" i 201 wyrzutni "Hawk".

Radiolokacyjny system obrony powietrznej NATO /NADGE/ na centralnym kierunku strategicznym liczy 6 posterunków oraz 26 posterunków radiolokacyjnych kontroli ruchu powietrznego.

B a z y   l o t n i c z e   i   l o t n i s k a   w   o j e k o - w e

Sieć lotnisk na centralnym KS jest gęsta. Są one dobrze wyposażone technicznie, zdolne do przyjmowania i ekspediowania dużej liczby samolotów w krótkim czasie. Ogółem na centralnym KS znajduje się około 250 lotnisk, w tym na berlińsko-ruhrskim kierunku operacyjnym - 100, a na drezdeńsko-frankfurckim - 65. Największe skupienie lotnisk występuje na zachód od Renu oraz w rejonie Hanoweru.

M a g a z y n y   z a p a s ó w   w o j e n n y c h

Na obszarze centralnego KS znajduje się zachodnio-ruhrskie i środkowo-reńskie zgrupowania zapasów wojennych. Są to przede wszystkim magazyny NATO, RFN i Stanów Zjednoczonych. Rozlokowano tu 409 magazynów zapasów wojennych, z tego na berlińsko-ruhrskim kierunku operacyjnym znajduje się 229, a na drezdeńsko-frankfurckim - 180. Magazyny te są zgrupowane głównie w rejonie środkoworeńskim /Frankfurt nad Menem, Saarbrücken, Karlsruhe/.

S y s t e m   j ę d r o w y c h   z a p ó r   m i n o w y c h

Na centralnym KS wykryto w pasie przygranicznym 692 węzły liczące 2532 komory, z czego na berlińsko-ruhrskim kierunku operacyjnym 429 węzłów w składzie 1485 komór, a na drezdeńsko-frankfurckim - 265 węzłów liczących 1047 komór. Średnie nasycenie na berlińsko-ruhrskim KO wynosi 2,68 węzła na 1000 km^2 a na drezdeńsko-frankfurckim - $2,10/100 \text{ km}^2$. Największe nasycenie występuje na południe od Kassel.

Sieć komunikacyjna na centralnym kierunku strategicznym jest gęsta i dobrze utrzymana.

Średnia gęstość dróg bitych wynosi na obszarze wschodnim $44 \text{ km}/100 \text{ km}^2$, w obszarze środkowym - powyżej $50 \text{ km}/100 \text{ km}^2$, na zachodnim obszarze - powyżej $120 \text{ km}/100 \text{ km}^2$. Ogółem od wschodniej granicy kierunku do Łaby biegnie 5 arterii przelotowych, a od Łaby do granicy zachodniej - 6. Średnie odległości między arteriami komunikacyjnymi wynoszą we wschodniej części kierunku 40-50 km a na zachód od Łaby - 30-40 km.

Liczba ważniejszych dróg w układzie południkowym wzrasta ze wschodu na zachód, a przeciętne odległości między nimi wynoszą 30-50 km.

Liczba dróg jest wystarczająca do zapewnienia ciągłego ruchu wojsk i transportu tak na szczeblu operacyjnym, jak i taktycznym.

3.3. POŁUDNIOWY KIERUNEK STRATEGICZNY

Położenie, rozmiary i znaczenie strategiczne kierunku

Południowy kierunek strategiczny położony jest w południowej, kontynentalnej części zachodniego TDW i obejmuje: południowe tereny Polski, całość terytorium Czechosłowacji, Austrii, Szwajcarii, południową część terenów RFN oraz południowo-wschodnią część Francji.

W skład tego kierunku wchodzi następujące krainy:

- w Polsce - Wyżyna Lubelska i Małopolska, Pogórze Karpackie, Beskidy Zachodnie, Sudety;
- w CSRS - Słowacja, Masyw Czeski;
- w Austrii i Szwajcarii - Alpy;
- w granicach RFN - Bawaria;
- we Francji - Bungurdia, Burbonia, Prowansja, Masyw Centralny, Langwedocja.

Na kierunku tym znajdują się tereny górzysto-lesiste, o dużych wyniosłościach, silnie pocięte dolinami.

Działania bojowe wojsk będą utrudnione ze względu na ukształtowanie i pocięcie terenu.

Ogólna głębokość tego kierunku jest nieco mniejsza niż poprzednio omówionych i wynosi około 1800 km, natomiast od zachodniej granicy NRD do zachodniej granicy kierunku - około 1000 km.

Ogólna powierzchnia wynosi około 600 tys. km². Szerokość kierunku jest bardzo zróżnicowana na poszczególnych rubieżach i wynosi około 300 km przy wschodniej granicy kierunku, do 400 km - w linii prostej na rubieży styku obu układów /UW i NATO/.

Pojemność operacyjna kierunku jest nieduża ze względu na tereny górzyste i wysokogórskie. Nieliczne przełęcze i przejścia stwarzają całkowicie izolowane od siebie kierunki działań.

W granicach tego kierunku znajdują się dość ważne ośrodki polityczno-administracyjne oraz okręgi i ośrodki przemysłowe. Stolice państw i krajów to: Praga, Wiedeń, Berno, Bratysława, Monachium.

Natomiast okręgami i ośrodkami przemysłowymi są:

- Górnośląski Okręg Przemysłowy - w Polsce;

- okręgi i ośrodki przemysłowe Czechosłowacji /Praga, Brno, Gotwaldowo, Ostrawa Koszyce/;
- Wiedeń, Linz i Graz - w Austrii;
- Monachium, Norymberga /Nürnberg/, Stuttgart w RFN;
- Alzacja, St. Etienne, Lyon /Lion/, Le Creuzot /Le Krezo/, Marsylia - we Francji.

Na kierunku tym znajdują się ważne bramy, przejścia i przełęcze, głównie w Alpach i Karpatach, które mogą mieć duże znaczenie dla koordynacji działań na dwóch sąsiednich TDW. Mogą one być wykorzystane jako drogi tranzytowe, umożliwiające dokonanie przerzutu wojsk i sprzętu z jednego TDW na drugi.

Południowy kierunek strategiczny prowadzi najkrótszą drogą do południowych obszarów RFN, południowej części Francji oraz do jej portów położonych nad wybrzeżem Morza Śródziemnego /Marsylia, Tulon, Sete/, do pirenejskiego rejonu strategicznego.

Warunki fizycznogeograficzne

Przeważającą część kierunku obejmują wyżyny oraz góry średnie i wysokie, silnie pocięte korytami górskich rzek, które wpływają niekorzystnie na prowadzenie działań bojowych. Obszary górskie i przełęcze, pokryte masywami leśnymi oraz zmienne warunki klimatyczne w znacznym stopniu zwiększają trudności w działaniu wojsk. Pasma górskie biegną przeważnie w kierunku zbliżonym do równoleżnikowego /jak: Karpaty, Sudety, Rudawy, Alpy/. Mogą one stanowić osłonę jednego ze skrzydeł ugrupowań bojowych, a tym samym utrudniać organizację współdziałania wojsk, działających po obu stronach tych masywów.

Największe trudności w prowadzeniu działań bojowych będą stwarzały Alpy. Są to najwyższe góry Europy. Ciągną się łukiem długości 1200 km i szerokości 135 km. Najwyższym szczytem jest Mont Blanc o wysokości 4810 m n.p.m. Poważną przeszkodą naturalną są Karpaty, których średnia wysokość wynosi 1000 m n.p.m. Najwyższa ich część - Tatry - ma szczyty dochodzące do 2500 m n.p.m. /Rysy 2499 m n.p.m. w Polsce, oraz najwyższy szczyt Gerlach 2655 m n.p.m. w Słowacji/. Do ważniejszych rubieży terenowych tego kierunku, które mogą mieć istotny wpływ na przebieg działań bojowych, należą pasma górskie: Las Turyński, Las Frankoński, Las Czeski i Szumawa.

Duże znaczenie z wojskowego punktu widzenia mają bramy, korytarze i przejścia między poszczególnymi pasmami lub systemami górskimi oraz przełęcze występujące w samych systemach lub pasmach górskich.

Brama Morawska - to obniżenie między Karpatami a Sudetami o szerokości ok. 30 km i długości 80 km; stanowi ona ważne połączenie między Europą Północną a Południową. Przebiegają przez nią trzy połączenia drogowe i trzy kolejowe.

Korytarz Wiedeński - to naturalna brama o szerokości 50 km pomiędzy Górami Szumawa i Masywem Czeskim a Alpami Wschodnimi. Rozciąga się wzdłuż doliny Dunaju, od Wiednia do granicy austriacko-zachodnioniemieckiej i umożliwia przejście z Niziny Węgierskiej do Wyzyny Bawarskiej.

Brama Burgundzka o szerokości 30 km tworzy naturalny szlak komunikacyjny między Wogezami a Szwarzwaldem /Schwarzwald/. Brama ta łączy doliny Dunaju z doliną Renu oraz Rodanu.

W głębi Alp biegnie szereg długich wąskich dolin, które w połączeniu z przełęczami przecinają główne grzbiety górskie. Do ważniejszych przełęczy alpejskich należą: Przełęcz Wielka Św. Bernarda - 2469 m n.p.m.; Przełęcz Simplon - 2005 m n.p.m., z najdłuższym tunelem o długości 19,7 km; Św. Gotharda - 2091 m n.p.m.; Splügen - 2118 m n.p.m.; Arlberg - 1802 m n.p.m.; Brenner - 1375 m n.p.m. Ważną również jest Przełęcz Semmering, o wys. 985 m n.p.m., położona na południowy zachód od Wiednia.

Najlepsze warunki dostępności i przekraczalności Karpat istnieją na odcinku między Popradem a górnym biegiem rzeki Stryj. Najbardziej zwężone pasmo tych gór przecina szereg przełęczy, do których należą: Przełęcz Jabłonkowska o wysokości 550 m n.p.m., Przełęcz Tylicka - 683 m n.p.m., Przełęcz Dukielńska - 500 m n.p.m., Przełęcz Łupkowska - 640 m n.p.m., Przełęcz Użocka - 852 m n.p.m.

Z Masywu Czeskiego do Bawarii prowadzą dwa przejścia:

- przejście dolinami rzeki Ohrza i Men /Main/ prowadzące z Karłowych Warów do m. Würzburg;

- przejście domażlickie o szerokości 10-25 km położone między górami Las Czeski a Szumawa, dające dogodne warunki do przekroczenia wszystkim rodzajom wojsk, z Pilzna do Ratyzbony /Regensburg/.

Do ważniejszych rzek na tym kierunku możemy zaliczyć: Dunaj z dopływami, górny bieg Łaby, Renu i Mozy, Saonę, Rodan i Garonnę. Doliny tych rzek będą wyznaczać kierunki działania wojsk. Przeszkody wodne na tym kierunku nie są szerokie, jak w pasie nizin, lecz będą one trudne do pokonania ze względu na małą liczbę przepraw stałych oraz ograniczone warunki ich forsowania na szerokim froncie.

Do przeszkód wodnych należy zaliczyć istniejące na tym kierunku jeziora alpejskie o wydłużonym kształcie, głębokie i dość szerokie. Do największych należą: Jezioro Bodeńskie - o powierzchni 538 km² /przepływa przez nie Ren/ oraz Jezioro Genewskie - o powierzchni 581 km² /przepływa przez nie Rodan/.

Zalesienie na tym kierunku jest większe niż na obszarach nizinnych.

Lasy na obszarze Średniogórza Niemieckiego zajmują przeciętnie do 42% powierzchni ogólnej. Większe zwarte kompleksy leśne występują w górach. Mogą one stanowić dużą przeszkodę w ruchu wojsk.

Warunki klimatyczne na tym kierunku sprzyjają prowadzeniu działań bojowych w ciągu całego roku. Wyjątek stanowią obszary wysokogórskie Alp, Karpat i Sudetów. Opady, występujące tam przeważnie w okresie letnim, mogą powodować powstawanie powodzi: gruba pokrywa śnieżna wpłynie ujemnie na użycie ciężkiego sprzętu pancernego i zmechanizowanego.

Kierunki najdogodniejsze do działania wojsk to:

- Praga-Pilzno-Norymberga-Saarbrücken;
- Brno-Wiedeń-Monachium-Bazylea.

Elementy operacyjnego przygotowania południowego KS

S t a n o w i s k a   s t a r t o w e   r a k i e t
p r z e c i w l o t n i c z y c h

Radiolokacyjny system obrony powietrznej NATO /NADGE/ na tym kierunku liczy 5 posterunków oraz 24 posterunki radiolokacyjne kontroli ruchu powietrznego.

B a z y   l o t n i c z e   i   l o t n i s k a   w o j s k o -
w e

W części środkowej południowego KS /w granicach RFN/ znaj-

duje się 169 lotnisk, z tego na pilzneńsko-stuttgardzkim KO - 140, a na północno-alpejskim - 29 lotnisk wszystkich klas.

Największe skupienie lotnisk znajduje się w rejonie Monachium, Stuttgartu oraz na zachód od Renu.

M a g a z y n y   z a p a s ó w   w o j e n n y c h

Na obszarze południowego KS rozlokowano 238 magazynów zapasów wojennych, z tego na pilzneńsko-stuttgarckim kierunku operacyjnym 213, a na północnoalpejskim - tylko 25. Magazyny te zgrupowane są głównie w okolicy Würzburga, Norymberii i Monachium. Są to magazyny Stanów Zjednoczonych, NATO, RFN i Francji.

S y s t e m   j ą d r o w y c h   z a p ó r   m i n o w y c h

Na południowym KS wykryto w pasie przygranicznym 302 węzły min jądrowych liczące 830 komór. Średnie nasycenie węzłów wynosi $1,92/100 \text{ km}^2$; największe występuje w okolicy Norymberii.

Sieć komunikacyjna jest na ogół gęsta i dobrze utrzymana. Sieć dróg kołowych jest najbardziej rozwinięta w północno-zachodniej części Czech, na Wyżynie Szwabsko-Bawarskiej, w wewnętrznym łuku Jury Frankońskiej i Szwabskiej, najsłabiej - w Szwarzwaldzie, Wogezach i u podnoża Alp.

Sieć kolejowa jest rozbudowana dość równomiernie. Średnia gęstość linii kolejowych na południowym kierunku strategicznym wynosi około $10 \text{ km}/100 \text{ km}^2$.

Najważniejszą drogą wodną w środkowej części tego kierunku stanowi Dunaj i Ren.

4. WNIOSKI OGÓLNE

=====

Warunki prowadzenia działań bojowych na poszczególnych kierunkach strategicznych kontynentalnej części zachodniego TDW są zróżnicowane.

Północny kierunek strategiczny posiada charakter lądowo-morski, wobec czego na jego obszarach na wypadek wojny będą działały, jako siły główne, wojska lądowe i lotnictwo, we współdziałaniu z marynarką wojenną i wojskami powietrznodesantowymi. Na kierunku tym znajdują się trudne do prowadzenia działań obszary pojezierzy: Mazurskiego, Pomorskiego i Meklemburskiego, obszary podmokłe położone na zachód od Łaby oraz tereny depresyjne - w granicach Holandii. Dodatkową trudność w przekraczaniu stanowi duża liczba przeszkód wodnych, które w granicach tego kierunku mają swoje dolne biegi. Działania na tym kierunku będą wymagały dobrego zabezpieczenia i przygotowania pod względem inżynieryjnym.

Centralny kierunek strategiczny obejmuje tereny najdogodniejsze pod względem fizyczno-geograficznym do prowadzenia działań bojowych przez lądowe siły zbrojne. Na obszarze tego kierunku znajdują się najważniejsze pod względem ekonomicznym, politycznym i militarnym rejony oraz główne szlaki komunikacyjne, łączące najkrótszą drogą najważniejsze okręgi gospodarcze państw Europy Zachodniej i Środkowej. Położenie i warunki geograficzne decydują o jego lądowym charakterze, co oznacza, że na wypadek wojny będą na tym kierunku działały, jako siły główne, wojska lądowe we współdziałaniu ze strategicznymi siłami jądrowymi, lotnictwem i wojskami powietrznodesantowymi.

Południowy kierunek strategiczny obejmuje tereny, które na ogół niekorzystnie wpływają na prowadzenie działań bojowych. Występujące na tym kierunku dość liczne obszary górskie i wyżynne, w dużym stopniu pokryte masywami leśnymi powodują, że działania bojowe będą prowadzone głównie w szerokich przejściach górskich, dolinach rzecznych i na płaskowyżach. Obszary te mają bardzo zróżnicowaną pojemność operacyjno-taktyczną na poszczególnych rubieżach, co

będzie powodować zmianę ugrupowania bojowego przeciętnie co 30-50 km.

B I B L I O G R A F I A

1. Atlas geograficzny. Warszawa 1979, Wyd. PPWK.
2. Centralny kierunek strategiczny. Część środkowa. Opis wojskogeograficzny. Warszawa 1969, Wyd. Sztab Generalny WP.
3. Kompedium zasadniczych przeszkód terenowych i operacyjnego przygotowania środkowej części ZTDW. Warszawa 1978, Wyd. Sztabu Generalnego WP.
4. Ogólna ocena operacyjno-geograficzna Średniogórza zachodniego TDW.: Biuletyn Informacyjny 1970 nr 1/96/, Wyd. Sztabu Generalnego WP.
5. Parucki Z.: Geografia polityczna i wojenna. Warszawa 1979, Wyd. MON.
6. Północny kierunek strategiczny. Opis wojskogeograficzny. Warszawa 1963, Wyd. Sztabu Generalnego WP.
7. Sławiński J.: Warunki wojskogeograficzne CKS. Skrypt ASG WP. Warszawa 1974.
8. Sobierajski R.: Zachodni teatr działań wojennych. Ogólna charakterystyka i warunki fizycznogeograficzne. Skrypt ASG WP, Warszawa 1979.
9. Urbański T.: Kierunki strategiczne zachodniego TDW. Skrypt ASG WP. Warszawa 1965.
10. Zasadnicze przeszkody terenowe i operacyjne przygotowanie środkowej części Z TDW. Warszawa 1977, Wyd. Sztabu Generalnego WP.

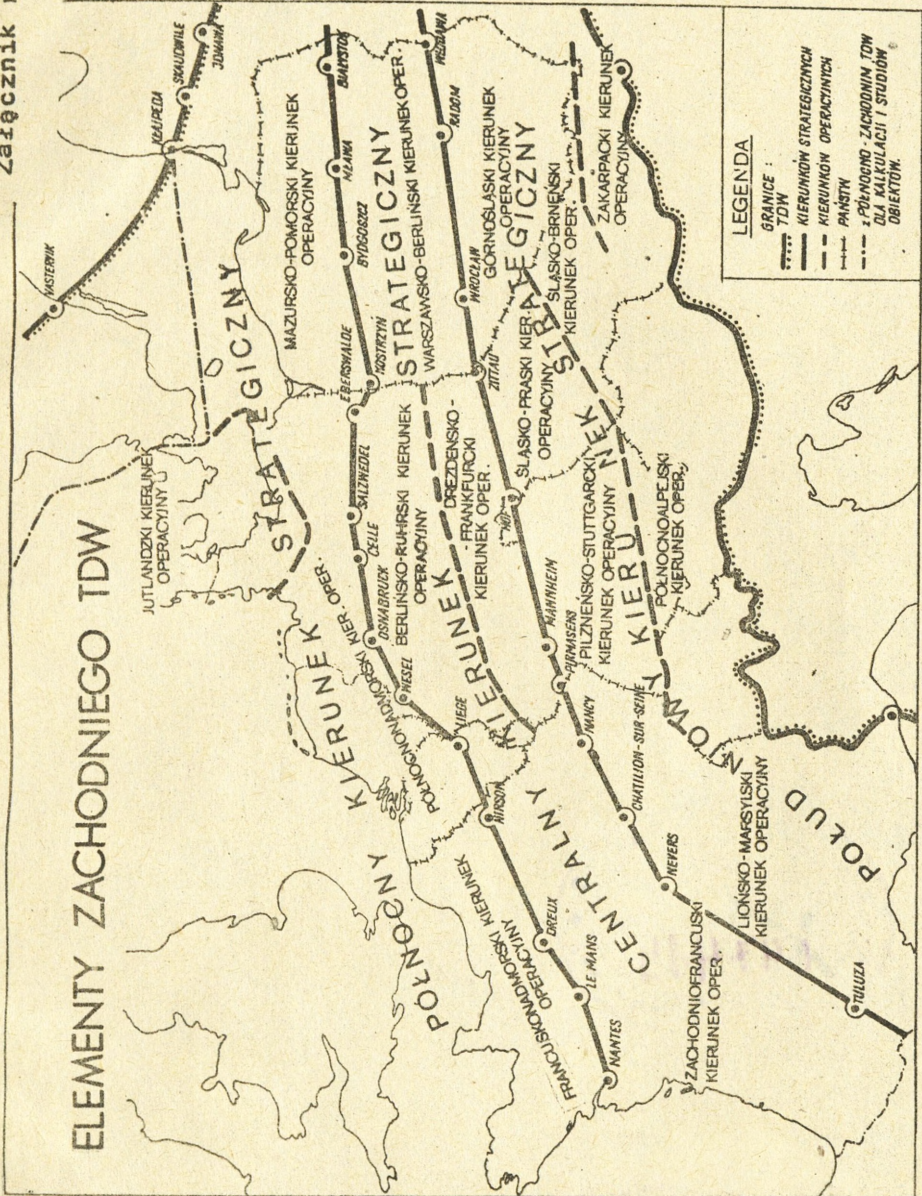
Wydrukowano w 100 egz.

Egz. nr 1-100 Bibl. Nauk. OZS

Wyk. płk Gwardak

Druk. OH, dn. 29.8.1980 r.

Druk ASG WP nr 0373/01719/WW

LEGENDA:

- GRANICE TDW
- KIERUNKÓW STRATEGICZNYCH
- KIERUNKÓW OPERACYJNYCH
- PAŃSTW
- PÓŁNOCNO-ZACHODNIM TDW
- DLA KALKULACJI I STUDIÓW
- OBIEKTÓW.

